

Aspenäs säteri i Lerums socken, och något om Kåröd på Orust

Noteringar för den som söker Lars Palmström, hans hustru, och deras barns släktförhållande.

Litteratur: Folke Vigård "Lerums socken genom tiderna", 1976
Aspenäs-arkivet (A333), vid Göteborgs landsarkiv
Elgenstierna, 1925-1936
Carl A Tiselius "Bohusläns märkligare gårdar", del I 1926; del II 1927
"Lillieska stamboken", noteringar mellan år 1589 och cirka 1731, sannolikt en gång tillhörig Bengt Bryntesson. Boken i Universitetsbiblioteket, Uppsala
Svenskt Biografiskt lexikon, 1931, del 9, om Erik Dahlbergh och fortifikationen
"Stormaktstid", 1992, utställningskatalog. Läcköstiftelsen
"Chorographia Bahusiensis", av Johan Ödman. 1746 /Kåröd/
"Bohusläns historia och beskrifning", av Axel Emanuel Holmberg, 1867 /Kåröd/
Kyrka: Myckleby, från år 1848, vapenhuset

Brynte Birgersson kom i besittning av marken i Vättle härad, invid sjön *Swarta wattnet*, numera känd som Aspen, i dagens Lerum, genom kung Johan III:s gåvobrev den 18 januari 1569.

Brynte Birgersson påbörjade sannolikt omedelbart utbyggnaden av Aspenäs säteri. Hans hustru **Christina Hård** avled den 14 juni 1570, och blev begravd i Lerums kyrka. Redan år 1572 skriver sig Brynte Birgersson till Aspenäs, då han flyttat dit från Hjälmed.

Det noteras, att Brynte B också löste in en åttondel av laxfisket den 26 november 1577. Det nämnes även det värdefulla ålafisket i sjön.

1 Brynte Birgersson Lillie (ca 1540 -19 nov 1586, begravd i Kalmar),
gift I med **Christina Andersdotter Hård** (-14 juni 1570)

Barn: Birgitta, död ogift
Bengt Bryntesson (1568-1637)

Gift II, 20 juni 1574 med Catharina Ribbing (-död efter 1622?)

2 Bengt Bryntesson Lillie, (30 november? 1568, Hjälmed - död på Aspenäs 29 sept. 1637)

Gift 12 sept 1596, med *)**Marina Kijl** d 1647, dotter till Agneta Drake

Barn: Agneta, född 1597, död 1598
Kerstin =Christina, född 1599, död 1663, gift Peder Hård af Segerstad på Gudhammar
Agneta, född 1601, död ogift
Peder, född 1603, dog 1659, gift m Maria Amia von Lepel, f 14 dec 1604. Fick en son och fem döttrar. Peder överlevde Lützen 1632.

Bengt, född 1605, stupad vid Niedheim i februari 1632, ogift
Knut, född 1606, stupad vid Lützen i november 1632, ogift
Carl, född 1608, död 1653, gift 1644 m Carin Bielke (-1695)
Johan, född 1610, död 1671

*) Maria Kijls yngre syster; Britta dog 1653; hon var gift med Henrik von Kahlen, vilken var född i Pommern. Han dog i Kalmar 1622. von Kahlens vapensköld visar stor överensstämmelse med den Blanckenfjellska.

3 Johan Lillie af Aspenäs, född 13 juli 1610, död 13 augusti 1671. Student i Rostock 1626, hovjunkare hos Gustaf II Adolf år 1629, kammarherre 1632. Sårad vid Lützen 1632. År 1644 kallad kornett vid adelns rusttjänst. Levde på Aspenäs. Ägde i Lerum och Lundby socknar 19 gårdar, förutom sätesgården Aspenäs. Ägde för övrigt i Västergötland: Långared, Byslätt och Trantorp, där hustrun dog 1702.

Gift 16 juli 1648 på Råbäck med **Carin Stake**, född 1624, död 24 mars 1702

Barn: Bengt, född 1649, död 1699, gift 1674 med Märta Kafle (1644-1713)
Maria, född 1650, död ogift den 30 juli 1671, 14 dagar före fadern.
Anna, född 1652, död 1729, gift med ryttmästaren Sven Ugglå,
(ca 1650-1684)
(H)Elena, född 1654, död 1727, gift med kapten Nils Posse (1653-1683)
Johan=Carl Johan, född 1657, död 1658
Mauritz, född 1659, död i fängelse i Moskva 1710
Catharina Christina, född 1662, död 1729 på Bolltorp, gift år 1684, .
med kaptenen Botvid Gyllensting (1639-1705)

Observera, att ovanstående födelseuppgifter är tagna ur den **Lillieska stamboken**, och inte stämmer med Elgenstiernas uppgifter för: (H)elena, Mauritz och Catharina Christina

) Carin Stakes brorsdotter, Anna Margareta Stake, född omkring 1654?, och död 1737, var gift tre gånger: I Bengt Hierta II **Jacob Udd Mannerstierna III Bengt Rutensköld

4 Mauritz Lillie af Aspenäs, född 27 november 1659, död i det Wosnitska fängelset i Moskva, den 2 april 1710. Mauritz blev tillfångatagen vid Narva i augusti 1704, efter 4 månaders belägring. Han var fortifikationsofficer, nådde överstelöjtnants grad. Hans chef Erik Dahlberg, berömmar år 1698 Mauritz Lillie: "*såsom den där sina saker rätt förstod*". Detta syftar troligen på, att Mauritz Lillie hade fått leda ombyggnaden av det 1678 sönderskjutna, fyrkantiga tornet, på Bohus fästning, till att bliva det runda torn, *Fars hatt*, som finns kvar ännu i dag.

Tornet byggdes om mellan 1682 och 1698.

Erik Jönsson Dahlbergh (1625-1703), arkitekt, kartograf, generalkvartermästare, landshövding i Jönköping från år 1687, general, kungligt råd, och utnämnd till greve på egna meriter. Universalgeni; kan jämföras med A.S. under 1920/1940-talen

När Erik Dahlberg tog över fortifikationen som chef, år 1674, bestod denna kår av 15 personer i Sverige, och cirka 35 i "provinserna".

Personalstaten för fortifikationen år 1696 omfattade 376 personer, varav 98 officerare, efter omorganisationen år 1683.

Erik Dahlbergh skrev dagbok: oktober 1687 i Göteborg, 31 juli till 4 augusti 1688 i Göteborg och omgivningen befästningar, 30 augusti till 19 september 1689 i Göteborg/Marstrand – tillsammans med kung Karl XI syn av befästningar. Erik Dahlbergh besökte sedan regelbundet Göteborg i olika ärenden, men säkerligen huvudsakligast fortifikatoriska.

Mauritz Lillie var en god fortifikatör, men en sämre lantbrukare. Han drabbades uppenbarligen hårt av reduktionen. Han tog lån med Aspenäs som säkerhet.

Mauritz yngre syster Catharina Christina, blev den som kom att rädda Aspenäs kvar i släkten till 1731. Hon var en kraftfull förvaltare, och tog sannolikt hand om Mauritz fem barn.

Mauritz var gift på Kåröd, på Orust, med Margareta Sidonia Bildt, sannolikt död under 1711. Hennes far var Jens Danielsson Bildt (16??-1674); hennes mor Anna Elisabeth von Ascheberg (1626-1694). Paret gifta 4 augusti 1664.

När var Margareta Sidonia född, och hade hon några syskon?

Hon kan tänkas vara gift omkring 1686, tänkas född 1665/67, död 1711. Syskon? Möjligt!

Anna Elisabeth von Ascheberg gifte om sig, den 28 juni 1682 på Kåröd, med Johan Benedikt von Schönleben (1613-1706), friherre, general, krigshjälte och landshövding i Göteborgs och Bohus län mellan åren 1682 och 1700.

Landshövdingen höll till på Bohus slott, det vill säga i ett praktfullt hus inne på Bohus fästning.

Det får nog betraktas som mer än sannolikt, att Mauritz Lillie af Aspenäs träffat sin blivande hustru, Margareta Sidonia Bildt, på Bohus fästning, någon gång i mitten av 1680-talet, då hennes mor Anna Elisabeth von Ascheberg bodde hos sin andre man Benedikt von Schönleben.

Säteriet Kåröd ägdes av Jens Bildt, kanske under tillsyn av brodern Knut Bildt, vars danska adelskap hade naturaliserats år 1664 i Sverige. Knut Bildts son Daniel Knutsson Bildt (1671-1723), senare överste i svensk tjänst. Han hade varit ryttmästare i september 1700 vid Västgöta tremänningsregemente till häst, tillsammans med Gustaf Palmström, Lars far.

Daniel Bildt löste in Kåröd år 1720, efter att gården varit bortpantad till bönder och år 1695 (1694?) reducerad. Folke Vigård använder inte ordet bortpantad, utan försåld. Säteriförmånen upphävdes; taxeringsvärdet fördubblades.

Säterier kunde inte säljas utanför släkten, men kunde belånas till motsvarande belopp. Hur Kåröd kunde komma under **Reduktionen** är svårförståeligt, eftersom Kåröd hade förvärvats av Daniel Bildt (1602-1651) genom byte och köp, enligt fångeshandlingar daterat *Otteslätt 17 april 1635*, och *Ormebacka ting 30 november 1635*.

Daniel Bildt hade redan 8 januari 1628 tillbytt sig Allmag Nor- och Sörgård, från sin kusin Mette Bildt.

Dessa fastighetstransaktioner skedde ju enligt dansk lag, och lång tid innan Bohuslän blev svenskt. Kanske hade dock Knut Bildts (1631- efter 1689), och tre hans söner: Vincents, Ulrik och Daniel (1671-1723) militära engagemang i dansk tjänst skapat problem.

Man kan nog lätt tro, att om nu Mauritz Lillie bortpantat Kåröds säteri, hade det skett i "god tro", och några allvarigare konsekvenser knappast uppstod.

Dorothea Bielkes *jordbok av år 1660*, nämner Kåröd, "*gamell frj godtz*", som huvudgård, taxerad till 12 pund smör.

Säkerligen hade Dorothea Bielke "kontrollen" över Kåröd till sin död 1674, på Morlanda, och därefter sannolikt Dorotheas förstfödde son Knut Bildt.

Anna Elisabet von Ascheberg gift 1664, senare stor godsägare i Bohuslän, kunde säkert också hävda sig; kanske med stöd av brodern Rutger von Ascheberg, fram till 1682, då Anna Elisabet gifte om sig med Benedikt von Schönleben. Han hade sedan kontrollen över Kåröd till dess Mauritz Lillie gifte sig med Margareta Sidonia Bildt, omkring år 1685/86.

Daniel Bildt (1671-1723), sonsonen till köparen av Kåröd 1635, kommer att bli ett stöd för sin kusin Margareta Sidonia Bildt, när hennes svärson Lars Palmström omkring 1708 stämmer henne med krav på försäljning av två gårdar: Kolboryd och Almekärr, kanske för att komma över Anna Catharinas arvslott efter mormodern.

Barn: **Johan Benedict**, född omkring 1687, död 1731, barnlös, officer, gift med Christina Charlotta Roos, f 168..., död 3 dec 1736.

Christina Roos, friherrinna, gift I, 1706, med Johan Georg Karlström (1674-1723), överstelöjtnant.

Christina Roos begravd i sin första makes grav i Forshems kyrka.

Christina Hade fem barn i sitt första äktenskap.

Släkten Karlström, nr 857, utdöd på mansidan 1985; Christina Roos efterkommande

Anna Catharina (Elisabet), född 1689, död 1731, 9 barn
född sannolikt den 30 juni 1689, som tvilling.

Johan Benedicth(!), född 30 juni 1689, död 16 juli 1689

Magdalena Eleonora, född 1692, död 1754 (15 juni?), g m Jonas Stierngranat (1695?- 1751), 8 barn. Magdalena begr. i Broddetorp
Släktingar än i denna dag – 2004

Maria Lovisa, gift I med kapten Anders Mörk (1675-1730),

II komissarien Johan Crocatt

Mariana, död 1741, gift 1 januari 1734, i Göteborg, 3 barn med löjtnant Ulrik Göran Svenske (27 mars 1703-1748), i dennes I gifte. Mariana och Ulrik Göran begr. i Ärtemarks kyrka
Ulrik Göran Svenske gift II, den 24 mars 1742

Johan Benedict liknamnig med von Schönleben; Anna Catharina Elisabet liknamnig med von Ascheberg, så även Magdalena Eleonora.

Lerums kyrka renoverades i omkring 2005 invändigt. Denna renovering berörde det Lillieska gravkoret i kyrkan, varvid gamla kistor underhölls. I en liten kopparkista ligger ett spädbarn begravt; Johan Benedict född 30 juni, död 16 juli 1689. Detta betyder, att Anna Catharina Elisabet Lillie, var tvilling. Att barn i samma familj gavs samma namn förekom ibland Maria Lovisa levde ännu den 12 januari 1731, då hon som änka undertecknar försäljningen av Aspenäs säteri till välborne Anders Cederflycht. Hon skriver sitt namn Maia Louis Lillie, och undertecknandet skedde i Göteborg. Maria Lovisa Lillie ägde 1/6 av säteriet, och hennes del uppgick till 3.016 daler och 12 öre. /Aspenäsarkivet vid GLA/

5 Anna Catharina Elisabet af Aspenäs, gift med kornetten **Lars Palmström** på Aspenäs den 5 juni 1707. Lars bodde på sitt kavalleritorp Torp Södergård i Lerum. Lars Palmström född ca 1681, död i Husaby 1735, sannolikt genom självmord.

Kornetten Lars Palmström hade gått hårt åt sin svärmoder Margareta Sidonia (som stundom kallas Sophia) Bildt, på grund av ett arv från sin hustrus mormor, Anna Elisabeth von Ascheberg, till Johan Benedict och Anna Catharina; uppgående till 1.000 daler. Pengarna hade uppenbarligen förskingrats av Mauritz Lillie, vilken förlorat mycket vid reduktionen.

När förvaltaren för Aspenäs, Catharina Christina Lillie (Mauritz yngre syster), undertecknar sina testamenten, bl a i mars 1729, på Båletorp, har Anna Catharina uteslutits från Catharina Christinas efterlämnade arv. Sannolikt fick hon inget från Aspenäs säteris försäljning heller. Trots allt har hon nog varit ägare, eftersom fadern ägde säteriet? Normalt borde Mauritz fyra döttrar fått 1/6 var och sonen 1/3. Sonen Johan Benedict fick 1/3, och Maria Lovisa 1/6, men övriga döttrar syn ej i försäljningen, utan Mauritz tre brorsbarn, vilka ärvt halvparten av säteriet. Kanske har en reglering skett på annat sätt.

Efter Catharina Christinas död, sker en reglering av kapten Johan Benedikt Lillies del på Bålltorp. Dokumentet undertecknas av 10-talet arvingar den 4 maj 1730, varav under "för våra hustrur:" undertecknar gemensamt Lars Palmström och Jonas Stierngranat, med deras anbragta sigill.

I Myckleby socken på Orust redovisas år 1715 gårdarna *Lunna* och *Hogen* som tillhörande Mauritz Lillies arvingar.

Vidare redovisas i Ucklums socken år 1697 gården *Dal*, *östergården* som tillhörande Margareta Sofia (=Sidonia) Bildt, vars mor Anna Elisabeth von Ascheberg redan år 1675 överlätit sin del till kronan. Hur nu detta hänger ihop. Återköp?

Det är troligt, att det var Lars Palmström som förmedlade kontakten mellan Johan Benedict Lillie och Christina Charlotta Roos; Lars Palmströms mormor var ju för övrigt (Christina) Catharina? Roos af Hjelmsäter.

Barn: Gustaf, född 1708? i Lerum, levde 11 november 1714, enligt gåvobrev från Anna Blanckenfjell

I noteringar från Arnfinn Palmström, från 1922, eller före detta år skriver Arnfinn in för hand "Gustaf"

Mauritz, född 1709/10 i Lerum, begravd 1738 i Göteborg. Furir, gift Anna Margareta, född 1712, i Nedre Ullerud, begr 1 april 1764, gift Johan Reinhold, född 1714, Nedre Ullerud, död samma år.

Johan, född 1715, Nedre Ullerud, död 1746 i Gillstad. Furir, ogift

Lars, född 1719, Nedre Ullerud, död ?

Catharina, född 1721, Nedre Ullerud, död som barn

Catharina, född 1724 på Blomberg, Husaby, levde 1752 i Karlstad, sedan något år, på Hospitalet. Möjligen gift

Christina Charlotta, född 1726 på Blomberg, död i Bäcke 1773, gift
Många barn

Sannolikt hade välborne Lars Palmström, år 1700/03 korpral vid Västgöta kavalleriregemente minst två barn, med änkan Annicka Palm (1659/61-1748), vilken tidigare varit gift med korpralen Henrik Ulrik Hagedon, och vilken Lars Palmström efterträdde i mars/april år 1700 som korpral i Eggby:

Barn uä?: Henrik Ulrik, född i december 1700, sannolikt död ung
(Carl) Johan (Palmström), född 29 september 1702, död 17 feb 1767

*

Jonas (Pettersson)-Palmström (1704?-3 maj 1760), mor var Anna Jonsdotter.

Jonas var med stor sannolikhet, dotterson till Johan Palmström (1648-1705).

Jonas och Carl Johan var alltså sysslingar; och mycket goda vänner.

Jonas Palmström (1704?-1760) har en lång vänskaplig relation till Carl Johan Palmström ovan. Kallas på ett ställe "frände".

Såväl Carl Johan Palmström som Jonas Palmström har idag många efterkommande.

*

Myckleby socken, Orust, där Kåröds säteri låg, och ännu ligger, dock numera inte säteri. Kyrkoherdar i Myckleby:

Herr Jöns ca år 1550

Herr Lauritz, ? - 1574

Herr Peder Lauritzson, kom till Gället 1574, och dog 1625

Herr Nils Rasmusson Salomontanius, kh 1625, ovanstående måg.

Han var "*begifven på Skytterij*", så at han intet kunde resa til kyrkorna utan Bössa; ock tå han en Söndags eftermiddag gick med sin Bössa til Grinssby-Siö, ther några Swaner lågo, af hwilka han wingskiöt en, hände then olyckan, at när han skulle ro ut til samma skutna Swan ock fattade i honom med then ena handen, så wred Swanen Armen utur led på honom, hwilket blef hans banesot, at han kort ther effter blef död neml. om våren 1626.

Herr Anders Helgesson Brun, borgmästarson från Marstrand, gift med föregående herr Nilsses Änka. Kyrkoherde 1626. Död 1671.

Herr **Wincents Knutsson**, herr Bruns måg, kom till Myckleby 1672, som kyrkoherde. Han dog den 15 mars 1700. Sannolika barn:

Margareta Wincentdotter 1664-1704

Knut Wincentsson

Torbor Wincentdotter

fler barn fanns troligen

Obs! Namnen Wincents och Knut, vilka är vanliga i familjen Bildt.

Herr Per Persson Sahlgren, var Regementspastor vid greve Aschebergs Regemente. Per Sahlgren var herr Wincents måg, och tog över som kyrkoherde 1700. Dog 1714. Han var född 1657, hustrun Margareta Wincentdotter född 1664 och död 1704. Paret hade tio barn; 6 pojkar och fyra flickor

Per Sahlgren gift II, den 23 oktober 1708 med Christina Ungevitter (Ungewitter?), dagen innan hade Pers dotter gift sig.

Herr Göthe Gabrielsson Fontén, Sahlgrens måg, tog som pastor över 1714, dog 1717

För övrigt finns kyrkböckerna kvar från Myckleby från 1688 och framåt. Så t ex nämner prästen för år 1688: *Ingen död eller copulerad i Myckleby*

År 1690, den 6 mars döps Inspektoren på Kåröd, Seths son, Gabriel; hustrun Margareta Wincentdotter (inte Seths hustru) som dopvittne. Inspektör Seth blir senare, år 1695, kronoinspektör.

Rolf

Denna sammanställning avser att fastlägga släkten Palmström; Släkten Lillie af Aspenäs är bara delvis nedskriven

Materialet kommer (april 2012) delvis ur den Westerbergska släktforskningen, vilken finns hos Kyrkofövaltningen i Lerum, Marie Fischer.